

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز
دوره پانزدهم، شماره دوم، و دوره شانزدهم، شماره اول،
بهار و پائیز ۱۳۷۹، (پیاپی ۳۰ و ۳۱)

ارزیابی مجموعه کتابخانه های دانشگاه شیراز

افسانه پورحمزه*

دانشگاه شیراز

چکیده

هدف از تحقیق حاضر ارزیابی مجموعه کتابخانه های دانشگاه شیراز بر اساس "استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران" است که کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تهیه کرده است. در این بررسی که از روش پیمایشی کتابخانه ای استفاده شده است، وضعیت موجود مجموعه کتابخانه های دانشگاه شیراز (مشمول بر ۸ کتابخانه) در پائیز ۱۳۷۷ با توجه به عوامل تعیین کننده مجموعه استاندارد مانند: برنامه های آموزشی و پژوهشی، تعداد جامعه استفاده کننده اعم از اعضای هیات علمی و دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی، تعداد رشته های تحصیلی و ... مورد ارزیابی قرار گرفته است و نتایج به دست آمده حاکی از آن است که بجز نشریات ادواری، مجموعه تمامی کتابخانه های این دانشگاه زیر سطح استاندارد است. ارقام نشان می دهد که در اکثر کتابخانه های این دانشگاه به رشد مجموعه مواد غیر چاپی به اندازه مواد چاپی توجه نشده است. در مورد نشریات ادواری نتایج حاصل نشان می دهد که بجز کتابخانه دانشکده حقوق و دانشکده صنعت الکترونیک که تعداد نشریات موجود آنها زیر استاندارد است، تعداد نشریات ادواری سایر کتابخانه ها بالای استاندارد است و وضعیت نسبتاً مطلوبی دارند. در پایان

این مقاله پیشنهاداتی جهت بهبود مجموعه سازی در کتابخانه‌ها ارائه گردیده است.

- واژه‌های کلیدی: ۱- استاندارد ACRL ۲- مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه شیراز
 ۳- استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران ۴- سطح کمی و کیفی خدمات کتابخانه ای
 ۵- رشد مجموعه کتابخانه ۶- ارزیابی کمی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاهی ۷- مواد چاپی
 کتابخانه‌های دانشگاه شیراز ۸- مواد غیرچاپی کتابخانه‌های دانشگاه شیراز

۱. مقدمه

کتابخانه های دانشگاهی کانون اصلی گردآوری و توزیع اطلاعات آموزشی و پژوهشی جامعه علمی دانشگاهی به شمار می روند. مجموعه یک کتابخانه دانشگاهی برای این که بتواند پاسخگوی نیازهای آموزشی و پژوهشی جامعه خود باشد باید با تغییر و تحولات دانش روز هماهنگ شود و از تازه ترین اطلاعات علمی، فنی و فرهنگی در اشکال مختلف اعم از چاپی و غیر چاپی برخوردار گردد. برای این منظور لازم است مجموعه کتابخانه مرتباً از نظر کیفی و کمی مورد سنجش و ارزیابی قرار گیرد و با معیارهای معتبر جهانی و یا استانداردهای موجود مقایسه شود، تا بتوان به نقاط ضعف و یا قوت مجموعه پی برد و نسبت به تهیه مجموعه ای غنی و مطلوب تصمیم گیری کرد.

با توجه به نقش و اهمیت مجموعه کتابخانه های دانشگاهی بعنوان مهمترین منبع آموزشی، پژوهشی و اطلاعاتی و با اعتقاد به این که رشد کیفی آموزشی یک دانشگاه ارتباط مستقیمی با میزان رشد مجموعه کتابخانه آن دارد، ضرورت و اهمیت ارزیابی مجموعه کتابخانه های دانشگاه شیراز احساس می گردد. از آنجا که شناخت وضعیت موجود مجموعه کتابخانه ها و موقعیت آن در مقایسه با استانداردهای موجود، می تواند مسؤولین را در تصمیم گیری بهتر نسبت به تخصیص بودجه و به کارگیری نیروی کارآمدتر در کتابخانه های این دانشگاه کمک کند، انجام چنین بررسی ضرورت می یابد.

پیش از این در سال ۱۳۷۲ تحقیقی در این باره در مورد ۳۰ مؤسسه آموزشی مستقر در شهر تهران انجام گرفته است. در این بررسی مجموعه کتابخانه های دانشگاهی با استانداردهای ACRL^۱ مقایسه شده است و نتایج آن بیانگر این واقعیت است که مجموعه همه کتابخانه های دانشگاهی جامعه مورد بررسی، زیر سطح استاندارد بوده و رشد کافی نداشته‌اند (حقیقی، محمود. ۱۳۷۲). در سال ۹۱-۱۹۹۰ نیز تحقیقی در مورد ارزشیابی مجموعه هشت کتابخانه دانشگاهی بر طبق استاندارد ACRL در کشور عربستان سعودی انجام گرفته (صالح آشور، محمد. ۱۳۷۱). و نتیجه این بررسی نیز مانند مورد قبل، نشان دهنده عدم کفایت موجودی

منابع کتابخانه هاست که در هر دو مورد پیشنهادهایی برای بهبود وضع کیفی و کمی کتابخانه‌ها ارائه شده است.

۲. هدف تحقیق

هدف این تحقیق، بررسی وضعیت موجود مجموعه کتابخانه های دانشگاه شیراز، بر اساس استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران، (تعاونی، شیرین، ۱۳۷۴) است. در این بررسی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه شیراز با شرایط و ضوابط تعیین شده در این استاندارد مقایسه می‌شود. برای این منظور رهنمودهای کمی استاندارد چهار که مربوط به مجموعه است، ملاک سنجش قرار گرفته است و میزان کفایت و کارایی مجموعه کتابخانه‌های دانشگاه شیراز با در نظر گرفتن عوامل تعیین کننده مجموعه سازی نظیر (تعداد اعضاء هیأت علمی، تمام وقت، تعداد دانشجویان تمام وقت و تعداد مقاطع تحصیلی) با استاندارد فوق مقایسه شده است و ضمن نشان دادن وضعیت موجود کتابخانه‌ها و نارسائیهای آنها براساس عوامل کمی مشخص شده است.

استانداردهای مورد استفاده در این مقاله توسط کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران تهیه شده که در حال حاضر تنها استاندارد برای وضعیت کتابخانه‌ها در ایران است و به این علت انتخاب گردیده که تدوین آن بر پایه اطلاع رسانی کتابخانه‌های دانشگاهی ایران و با استفاده از استانداردهای ملی کشورهای دیگر انجام گرفته است.

۳. استاندارد چهار: مجموعه

کتابخانه باید مجموعه ای متوازن و سازمان یافته در رشته های مربوط و هماهنگ با اهداف و برنامه های سازمان مادر فراهم آورد. این مجموعه باید حاوی تازه ترین اطلاعات موجود در اشکال مختلف چاپی یا غیر چاپی (کتاب، نشریات ادواری، اسناد، جزوات، نقشه، نمودار، میکروفیلم، میکروفیش، پایان نامه، صفحه، نوار ویدئو، فیلم، عکس، اسلاید، نرم افزارهای کامپیوتری، انواع رسانه های الکترونیکی و جز آن) باشد.

۴. رهنمودهای کمی

لازم است در سیاستگذاری برای مجموعه سازی به عوامل زیر که بر کمیت و میزان رشد مجموعه کتابخانه دانشگاهی اثر می گذارد، توجه شود:

- تعداد، دامنه و عمق برنامه های آموزشی و پژوهشی رشته های کارشناسی

- تعداد، دامنه و عمق برنامه های آموزشی و پژوهشی رشته های کارشناسی ارشد و بالاتر
 - میزان پژوهشهایی که به منابع کتابخانه ای نیاز دارد
 - کمیت و کیفیت منابع موجود در رشته مورد نظر
 - بهای نسبی مواد و منابع کتابخانه ای در رشته مورد نظر
 - تعداد و نوع استفاده کنندگان کتابخانه (دانشجو، استاد، پژوهشگر و جز آن)
 - روشهای آموزشی
 - میزان دسترسی به منابع سایر کتابخانه ها
 - سیستمهای کامپیوتری و استفاده از شبکه ها
- طبق این استاندارد محاسبه مجموعه هر کتابخانه مستقل دانشگاهی بر مبنای فرمول زیر انجام می گیرد:

$$V = 100F + 12E + 335U + 3000M + 2000D$$

در این فرمول

F =	تعداد اعضاء هیأت علمی تمام وقت
E =	تعداد کل دانشجویان تمام وقت
U =	تعداد رشته های کارشناسی
M =	تعداد رشته های کارشناسی ارشد
D =	تعداد رشته ها در سطح دکتری
V =	تعداد کل مجموعه کتابخانه

"مجموعه پایه" رقمی ثابت و نمایشگر حداقل مجموعه ای است که باید همزمان با گشایش هر واحد دانشگاهی در کتابخانه آن موجود باشد. این رقم برای رشته های مختلف به شرح زیر است:

۴۸۰۰۰ جلد	- ادبیات و علوم انسانی
۴۰۰۰۰ جلد	- علوم اجتماعی
۳۲۰۰۰ جلد	- علوم پایه
۳۲۰۰۰ جلد	- فنی و مهندسی
۴۰۰۰۰ جلد	- پزشکی
۱۸۰۰۰ جلد	- هنر
۲۸۰۰۰ جلد	- کشاورزی

در این فرمول منظور از "جلد" یک جلد کتاب نیست بلکه به هرگونه مواد کتابخانه ای، اعم از فیلم، مجموعه، اسلاید، نوار، نوار ویدئو، نرم افزارهای کامپیوتری، دیسکهای نوری و مانند آن،

اصطلاحاً "جلد" گفته می شود (مشروط بر این که به نحوی سازماندهی شده و در مجموعه کتابخانه قرار گرفته باشد).

در این استاندارد گفته شده است که: لازم است بنا به نیازها و ویژگی های سازمان آموزشی مادر، درصدی از کل مجموعه هر کتابخانه دانشگاهی، به مواد غیر کتابی (میکروفرمها، رسانه های دیداری و شنیداری، مواد گرافیکی، و رسانه های الکترونیکی) اختصاص یابد. بر اساس این استاندارد تعداد عناوین نشریات ادواری جاری که اساسی ترین منابع مرجع هر کتابخانه دانشگاهی پویا به شمار می رود، بر مبنای سرجمع عوامل زیر محاسبه شود:

- به ازای هر ۶ نفر دانشجوی کاردانی و کارشناسی، دست کم یک عنوان

- به ازای هر ۲ نفر دانشجوی کارشناسی ارشد و بالاتر، دست کم یک عنوان

- به ازای هر ۲ نفر عضو هیأت علمی تمام وقت، دست کم یک عنوان

۵. روش تحقیق

روش این تحقیق پیمایشی - کتابخانه‌ای است که وضعیت موجود مجموعه کتابخانه های دانشگاه شیراز (مشمول بر ۸ کتابخانه) را در پائیز ۱۳۷۷ مورد بررسی قرار داده است. به منظور بررسی مجموعه موجود کتابخانه ها (اعم از چاپی و غیر چاپی) و با توجه به عوامل تعیین کننده مجموعه استاندارد نظیر تعداد کل جامعه استفاده کننده اعم از اعضای هیأت علمی و دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی، تعداد رشته های تحصیلی و ... و همچنین نیروهای متخصص کتابداری شرکت کننده در مجموعه سازی، پرسشنامه ای تهیه گردید. اطلاعات مربوط به تعداد اعضای هیأت علمی، تعداد دانشجویان و رشته های تحصیلی از آموزش هر دانشکده و اطلاعات مربوط به مجموعه کتابخانه ها و وضعیت نیروی انسانی آنها از کتابخانه هر دانشکده به صورت پیمایش حضوری جمع آوری شد. اطلاعات توسط پرسشنامه ای جمع آوری شد که نتایج آن در جداول ۱ الی ۵ منعکس گردیده است. ۸ کتابخانه مورد بررسی در این پیمایش خدمات خود را به اعضای هیأت علمی و دانشجویان دانشکده‌های مربوطه در مقاطع مختلف تحصیلی ارائه می دهند و دارای تاریخچه‌ای به شرح زیر هستند:

۱. ۵. دانشکده ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی

- کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد (میرزای شیرازی)^۲. مجموعه این کتابخانه تا سال ۱۳۶۴ در کتابخانه ملاصدرا نگهداری می شده است و از آن سال با تفکیک دانشکده ادبیات و علوم به دو دانشکده ادبیات و علوم انسانی و دانشکده علوم، مجموعه علوم انسانی به محل فعلی منتقل شده است. در تابستان سال ۱۳۷۷ نیز مجموعه کتابخانه دانشکده علوم تربیتی به این کتابخانه اضافه شد.

۲. ۵. دانشکده حقوق
کتابخانه دانشکده حقوق. این کتابخانه در سال ۱۳۵۷ تأسیس شده است.
۳. ۵. دانشکده دامپزشکی
کتابخانه شهید هاشمی نژاد. این کتابخانه در سال ۱۳۴۹ تأسیس گردیده است.
۴. ۵. دانشکده صنعت الکترونیک
کتابخانه شهید عبدالرسول زبرجد. این کتابخانه در سال ۱۳۴۸ تأسیس شده است.
۵. ۵. دانشکده علوم
کتابخانه ملاصدرا. این کتابخانه در سال ۱۳۳۵ تأسیس شده است.
۶. ۵. دانشکده کشاورزی
کتابخانه شهید دکتر مفتاح. این کتابخانه در سال ۱۳۳۴ در شیراز تأسیس شد و در سال ۱۳۴۹ به باجگاه منتقل گردید.
۷. ۵. دانشکده مهندسی
کتابخانه خوارزمی. این کتابخانه در سال ۱۳۴۳ تأسیس شده است.
۸. ۵. آموزشکده کشاورزی داراب
کتابخانه آموزشکده کشاورزی داراب. این کتابخانه در سال ۱۳۶۷ تأسیس شده است.

۶. تحلیل یافته ها

جدول شماره ۱، توزیع مجموعه کتابخانه های دانشگاه شیراز را به تفکیک مواد کتابی و غیر کتابی نشان می دهد. ارقام این جدول نشان دهنده عدم تناسب بین مواد چاپی و غیر چاپی است. این ارقام نشان می دهد که در اکثر کتابخانه های دانشگاه شیراز به رشد مجموعه مواد غیر چاپی به اندازه چاپی توجه نشده است.

جدول شماره ۲، تعداد اعضای هیأت علمی، تعداد دانشجویان و تعداد رشته های تحصیلی دانشکده های دانشگاه شیراز را نشان می دهد.

با استفاده از داده های جدول شماره ۱ (الف و ب) و شماره ۲ و با توجه به فرمول محاسبه مجموعه هر کتابخانه و مجموعه پایه بر اساس استاندارد کتابخانه های دانشگاهی ایران، وضعیت مجموعه مورد نیاز کتابخانه ها در شرایط مطلوب در جدول شماره ۳ نشان داده شده است.

جدول ۱

الف: توزیع مجموعه کتابخانه های دانشگاه شیراز

مواد کتابی					
مجله (عنوان)		کتاب			نام دانشکده (کتابخانه)
لاتین	فارسی	جمع	لاتین	عربی، فارسی	
۱۱۰۰	۱۳۴۶	۱۳۶۰۶۰	۸۵۲۶۰	۵۰۸۰۰	ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی (میرزای شیرازی)
۳۰	۹۹	۱۴۰۰۰	۱۵۰۰	۱۲۵۰۰	حقوق
۵۱۸	۶۴	۱۴۵۷۳	۹۸۶۹	۴۷۰۴	دامپزشکی (شهید هاشمی نژاد)
۹۶	۹۲	۱۵۵۶۹	۷۳۰۰	۸۲۶۹	صنعت الکترونیک (شهید عبدالرسول زبرجد)
۹۵۰	۱۰۰	۴۵۰۰۰	۳۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	علوم (ملاصدرا)
۸۶۴	۱۲۶	۳۹۳۲۰	۳۲۰۰۱	۷۳۱۹	کشاورزی (شهید دکتر مفتاح)
۱۲۶۵	۵	۴۵۴۱۵	۳۹۹۵۰	۵۴۶۵	مهندسی (خوارزمی)
۵۵	۳۲	۵۱۱۵	۹۶۷	۴۱۴۸	آموزشکده کشاورزی داراب

بر اساس ارقام مندرج در جدول شماره ۳ مجموعه پایه برای کتابخانه ها یکسان نیست. بیشترین رقم پایه مربوط به کتابخانه میرزای شیرازی و کمترین رقم مربوط به کتابخانه های دانشکده کشاورزی و آموزشکده کشاورزی داراب است. با توجه به داده های جدول ۲ و جدول ۳ می توان چنین نتیجه گرفت که: کتابخانه دانشکده ادبیات و علوم انسانی (میرزای شیرازی) و علوم تربیتی برای ۱۵۳ عضو هیأت علمی، ۳۷۶۹ دانشجوی کارشناسی و ۵۲۳ دانشجوی کارشناسی ارشد و ۵۷ دانشجوی دکتری تخصصی در ۱۵ رشته کارشناسی، ۱۸ رشته کارشناسی ارشد و ۴ رشته دکتری جمعاً به مجموعه ای با ۲۵۰۷۱۳ جلد احتیاج دارد.

جدول شماره ۱
ب: توزیع مجموع کتابخانه های دانشگاه شیراز

جمع	نرم افزارهای کامپیوتری	دیسکهای نوری	میکروفش	میکروفیلم	اسلاید	نویز		فیلم	نقشه	پایان نامه فارسی، لاتین	گزارش و اسناد	نامدانشگاه (کتابخانه)
						صوتی	ویدئو					
۹۲۲۴	۱	۱۸	۶۱۴۵	۷۵۰	-	-	-	-	۱۵۰	۷۶۰	۸۰۰	میرزا
۱۰۲۷	۱	۴	-	-	-	-	-	-	-	۲۲	۱۰۰۰	حقوق
۱۰۲۰	۱۰	-	-	-	-	-	-	-	-	۸۱۰	۲۰۰	دانشکده پزشکی
۲۵	۳	۲۴	۸	-	-	-	-	-	-	-	-	صنعت
۱۲۱۰	۱۰	۵۰	۴۰۰	۲۰۰	-	-	-	-	-	۵۵۰	-	علوم
۳۳۹۵	۴	۱۹	-	۶۸۰	-	-	۶۴	۹۲	-	۵۲۶	۲۰۰۰	کشاورزی
۵۰۰۷	۲	۲۰	۴۰۴۹	۵۸۶	-	-	-	-	-	۲۵۰	۲۰۰۰	مهندسی
۲۱۷۴	۵	۴	-	-	۷۰۰	۵۵	۵۰	-	۳۰	-	۱۳۳۰	دارب

جدول شماره ۲
توزیع بر حسب تعداد اعضای هیات علمی، دانشجویان، رشته های تحصیلی

تعداد دانشجویان تمام وقت										تعداد رشته های تحصیلی											
نام دانشکده	تعداد اعضای هیات علمی تمام وقت	کارکنان	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری حرفه ای	دکتری تخصصی	جمع	کارکنان	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری حرفه ای	دکتری تخصصی	جمع	نام دانشکده	تعداد اعضای هیات علمی تمام وقت	کارکنان	کارشناسی	کارشناسی ارشد	دکتری حرفه ای	دکتری تخصصی	جمع
ادبیات و علوم انسانی و دانشکده علوم تربیتی	۱۱۵	-	۳۷۶۹	۵۱۳	-	۵۷	۴۳۴۹	-	۱۵	۱۸	-	۴	۳۷	ادبیات و علوم انسانی و دانشکده علوم تربیتی	۱۱۵	-	۳۷۶۹	۵۱۳	-	۵۷	۴۳۴۹
حقوق	۱۱	-	۱۰۰۰	۹۸	-	-	۱۰۹۸	-	۱	۲	-	-	۴	حقوق	۱۱	-	۱۰۰۰	۹۸	-	-	۱۰۹۸
دامپزشکی	۴۸	-	-	-	۳۶۰	۲۲	۳۸۲	-	-	-	۱	۱	۲	دامپزشکی	۴۸	-	-	-	۳۶۰	۲۲	۳۸۲
صنعت الکترونیک	۳۳	۱۱۰۶	۴۹۵	-	-	-	۱۶۰۱	۱	۱	-	-	-	۲	صنعت الکترونیک	۳۳	۱۱۰۶	۴۹۵	-	-	-	۱۶۰۱
علوم	۱۰۶	-	۲۳۰۰	۲۵۰	-	۹۰	۲۶۴۰	-	۶	۶	-	۵	۱۷	علوم	۱۰۶	-	۲۳۰۰	۲۵۰	-	۹۰	۲۶۴۰
کشاورزی	۶۶	-	۱۳۷۸	۲۷۴	-	۲۸	۱۶۸۰	-	۱۰	۸	-	۴	۲۲	کشاورزی	۶۶	-	۱۳۷۸	۲۷۴	-	۲۸	۱۶۸۰
مهندسی	۷۸	-	۲۱۱۱	۲۳۷	-	۳۷	۲۴۲۵	-	۷	۷	-	۳	۱۷	مهندسی	۷۸	-	۲۱۱۱	۲۳۷	-	۳۷	۲۴۲۵
آموزشکده کشاورزی داراب	۱۲	۱۵۵	۷۵	-	-	-	۲۳۰	۳	۲	-	-	-	۵	آموزشکده کشاورزی داراب	۱۲	۱۵۵	۷۵	-	-	-	۲۳۰

همچنین مجموعه کتابخانه دانشکده حقوق برای ۱۱ عضو هیأت علمی، ۱۰۰۰ دانشجوی کارشناسی، ۹۸ دانشجوی کارشناسی ارشد در یک رشته کارشناسی و ۳ رشته کارشناسی ارشد، جمعاً باید ۶۳۶۱۱ جلد داشته باشد. کتابخانه دانشکده دامپزشکی (شهید هاشمی نژاد) برای ۴۸ عضو هیأت علمی و ۳۶۰ دانشجوی دوره دکتری حرفه‌ای و ۲۲ دانشجو دوره دکتری تخصصی در یک رشته دکتری حرفه‌ای و یک رشته دکتری تخصصی، جمعاً به ۸۹۲۸۴ جلد احتیاج دارد. کتابخانه دانشکده صنعت و الکترونیک (شهید عبدالرسول زبرجد) برای ۳۳ عضو هیأت علمی و ۱۱۰۶ دانشجوی دوره کاردانی و ۴۹۵ دانشجوی کارشناسی، در دو رشته کاردانی و کارشناسی به ۵۵۱۸۲ جلد نیاز دارد. در مورد کتابخانه دانشکده علوم (ملاصدرا) مجموعه مطلوب برای ۱۰۶ عضو هیأت علمی، ۲۳۰۰ دانشجوی کارشناسی و ۲۵۰ کارشناسی ارشد و ۹۰ دانشجوی دکتری تخصصی در ۶ رشته کارشناسی، ۶ رشته کارشناسی ارشد و ۵ رشته دکتری تخصصی، ۱۹۴۲۹۰ جلد می‌باشد. مجموعه مورد نیاز برای کتابخانه دانشکده کشاورزی (شهید مفتح) با ۶۶ عضو هیأت علمی، ۱۳۷۸ دانشجوی کارشناسی، ۲۷۴ دانشجوی کارشناسی ارشد و ۲۸ دانشجوی دوره دکتری تخصصی در ۱۰ رشته کارشناسی، ۸ رشته کارشناسی ارشد و ۴ رشته دکتری، ۱۶۲۱۱۰ جلد می‌باشد. کتابخانه دانشکده مهندسی (خوارزمی) با ۷۸ عضو هیأت علمی، ۲۱۱۱ دانشجوی کارشناسی، ۲۷۷ دانشجوی کارشناسی ارشد، ۳۷ دانشجوی دکتری تخصصی در ۷ رشته کارشناسی، ۷ رشته کارشناسی ارشد و ۳ رشته دکتری تخصصی، به مجموعه ای برابر با ۱۵۲۲۴۵ جلد احتیاج دارد. و بالاخره کتابخانه آموزشکده کشاورزی داراب با ۱۲ عضو هیأت علمی، ۱۵۵ دانشجوی کاردانی، ۷۵ دانشجوی کارشناسی در ۳ رشته کاردانی، ۲ رشته کارشناسی، به مجموعه ای برابر با ۵۷۰۸۵ جلد احتیاج دارد.

با توجه به ارقام جداول ۱ و ۳، بین مجموعه مورد نیاز بر اساس فرمول محاسبه مجموعه و مجموعه موجود کتابخانه‌ها، مقایسه‌ای به عمل آمده است که نتایج آن در جدول شماره ۴ منعکس شده است. نتایج مندرج در جدول ۴ نشان می‌دهد که مجموعه هیچ یک از کتابخانه‌های دانشگاه شیراز، در مقایسه با استاندارد مجموعه، به حد استاندارد مجموعه در حد مطلوب نمی‌رسد.

نتایج حاصل از مقایسه وضعیت موجود نشریات ادواری با نشریات مورد نیاز بر اساس استاندارد کتابخانه‌های دانشگاهی ایران در جدول ۵ منعکس شده است. ارقام مندرج در این جدول نشان می‌دهد که از بین ۸ کتابخانه مورد بررسی تنها تعداد عناوین نشریات ادواری مربوط به کتابخانه حقوق و کتابخانه شهید عبدالرسول زبرجد (صنعت - الکترونیک) زیر استاندارد است. این در حالی است که نشریات ادواری سایر کتابخانه‌ها با تفاوت نسبتاً زیادی بالاتر از حد استاندارد می‌باشند.

جدول شماره ۳
مجموعه مورد نیاز کتابخانه ها بر اساس فرمول محاسبه مجموعه

تعداد کل	مجموعه لازم برای رشته های دکتری تخصصی	مجموعه لازم برای رشته های دکتری حرفه ای	مجموعه لازم برای رشته های کارشناسی ارشد	مجموعه لازم برای رشته های کارشناسی	مجموعه لازم برای دانشجویان تمام وقت	هیات علمی لازم برای هیات علمی	مجموعه پایه	نام دانشکده (کتابخانه)
۲۵۰۷۱۳	۸۰۰۰۰	-	۵۴۰۰۰	۵۰۲۵	۵۲۱۸۸	۱۱۵۰۰	۴۸۰۰۰	ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی (میرزای شیرازی)
۶۳۴۱۱	-	-	۹۰۰۰	۳۳۵	۱۳۱۷۶	۱۱۰۰	۴۰۰۰۰	حقوق
۸۹۳۸۴	۲۰۰۰۰	۲۰۰۰۰	-	-	۴۵۸۴	۴۸۰۰	۴۰۰۰۰	دامپزشکی (شهید هاشمی نژاد)
۵۵۱۸۲	-	-	-	۶۷۰	۱۹۲۱۲	۳۳۰۰	۳۲۰۰۰	صنعت الکترونیک (شهید عبدالرسول زیرجد)
۱۹۴۲۹۰	۱۰۰۰۰۰	-	۱۸۰۰۰	۲۰۱۰	۳۱۶۸۰	۱۰۶۰۰	۳۲۰۰۰	علوم (ملاصدرا)
۱۶۲۱۱۰	۸۰۰۰۰	-	۲۴۰۰۰	۳۳۵۰	۲۰۱۶۰	۶۶۰۰	۲۸۰۰۰	کشاورزی (شهید مفتاح)
۱۵۳۲۴۵	۶۰۰۰۰	-	۲۱۰۰۰	۲۳۴۵	۲۹۱۰۰	۷۸۰۰	۳۲۰۰۰	مهندسی (خوارزمی)
۵۷۰۸۵	-	-	-	۲۵۱۲۵	۲۷۶۰	۱۲۰۰	۲۸۰۰۰	آموزشگاه کشاورزی (داراب)

جدول ۴
مقایسه مجموعه مورد نیاز با مجموعه موجود کتابخانه ها

آیا مجموعه زیراستاندارد است	تفاوت	کل مجموعه موجود اعم از چاپی و غیرچاپی	مجموعه مواد غیر چاپی موجود	مجموعه مواد چاپی موجود	مجموعه مورد نیاز بر اساس فرمول محاسبه	نام دانشکده (کتابخانه)
بلی	-۱۰۵۲۲۹	۱۴۵۴۸۴	۹۴۲۴	۱۳۶۰۶۰	۲۵۰۷۱۳	ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی (میرزای شیرازی)
بلی	-۴۸۵۸۴	۱۵۰۲۷	--	۱۴۰۰۰	۶۳۶۱۱	حقوق
بلی	-۷۳۷۹۱	۱۵۵۹۳	۱۰۲۰	۱۴۵۷۳	۸۹۳۸۴	دامپزشکی (شهید هاشمی نژاد)
بلی	-۳۹۵۷۸	۱۵۶۰۴	۳۵	۱۵۵۶۹	۵۵۱۸۲	صنعت الکترونیک (شهید عبدالرسول زبرد)
بلی	-۱۴۸۰۸۰	۴۶۲۱۰	۱۲۱۰	۴۵۰۰۰	۱۹۴۲۹۰	علوم (ملاصدرا)
بلی	-۱۱۹۳۹۵	۴۲۷۱۵	۳۳۹۵	۳۹۳۲۰	۱۶۲۱۱۰	کشاورزی (شهید مفتاح)
بلی	-۱۰۱۸۲۳	۵۰۴۲۲	۵۰۰۷	۴۵۴۱۵	۱۵۲۲۴۵	مهندسی (خوارزمی)
بلی	-۴۹۷۹۶	۷۲۸۹	۲۱۷۴	۵۱۱۵	۵۷۰۸۵	آموزشکده کشاورزی داراب

جدول ۵
مقایسه تعداد عناوین نشریات مورد نیاز کتابخانه با نشریات موجود در کتابخانه

تفاوت	جمع عناوین لازم	تعداد عناوین نشریه لازم برای کارشناسی ارشد و بالاتر	تعداد عناوین نشریه لازم برای دانشجویان کارشناسی و کارشناسی	تعداد عناوین نشریه لازم برای هیات علمی تمام وقت	نشریه موجود (عنوان)	نام دانشکده (کتابخانه)
+۱۴۵۳۴	۹۹۴۶۶	۲۹۰	۶۲۸۱۶	۷۶۱۵	۲۴۴۶	ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی (میرزای شیرازی)
-۹۲۱۱۶	۲۲۱۱۶	۴۹	۱۶۶۱۶۶	۵۱۵	۱۲۹	حقوق
+۳۶۷	۲۱۵	۱۹۱	—	۲۴	۵۸۲	دامپزشکی (شهید هاشمی‌نژاد)
-۹۵۳۳	۲۸۲۳۳	—	۲۶۱۸۲	۱۶۱۵	۱۸۸	صنعت الکترونیک (شهید عبدالرسول زیرجند)
+۴۴۲۶۷	۶۰۶۳۳	۱۷۰	۲۸۲۳۳	۵۲	۱۰۵۰	علوم (ملاصدرا)
+۵۷۶۳۴	۴۱۲۶۶	۱۵۱	۲۲۹۶۶	۳۲	۹۹۰	کشاورزی (شهید مفتاح)
+۷۲۲۱۷	۵۴۷۸۲	۱۵۷	۲۵۱۸۲	۳۹	۱۲۷۰	مهندسی (خوارزمی)
+۴۲۱۶۷	۴۴۳۳	—	۲۸۳۳	۶	۸۷	آموزشکده کشاورزی دزلب

۷. نتایج و پیشنهادات

نتایج حاصل از این بررسی که کتابخانه های دانشگاه شیراز را از نظر مجموعه، مورد ارزیابی قرار داده است، نشان می دهد که مجموعه کتابخانه های این دانشگاه، زیر استاندارد است. البته در مورد نشریات ادواری که بطور جداگانه مورد ارزیابی قرار گرفته، نتایج به دست آمده حاکی از آن است که بجز کتابخانه دانشکده حقوق و دانشکده صنعت الکترونیک که تعداد نشریات موجود آنها زیر استاندارد است، تعداد نشریات ادواری بقیه کتابخانه ها از استاندارد قابل قبول بالاتر بوده و در حد نسبتاً مطلوبی است. در مورد مواد غیر چاپی نیز نتایج به دست آمده، عدم رشد کافی این منابع را در کلیه کتابخانه ها نشان می دهد. این امر می تواند ارائه خدمات مناسب را مختل سازد.

پیشنهاد می شود به منظور ایجاد یک مجموعه متناسب با در نظر گرفتن نیازهای جامعه دانشگاهی و با تشکیل کمیته انتخاب کتاب مرکب از نمایندگان گروههای آموزشی، دانشجویان و کتابداران نسبت به تهیه مجموعه ای متعادل و متوازن در جهت تهیه کتاب، نشریه، مواد غیرچاپی نظیر میکروفرمها، و نرم افزارهای کامپیوتری (بانکهای اطلاعاتی) که امروزه نقش اساسی و مهمی در اطلاع رسانی به اعضاء هیأت علمی و دانشجویان را دارد اقدام شایسته صورت پذیرد. به منظور مقابله با تنگناهای اقتصادی و صرفه جویی در بودجه کتابخانه های دانشگاه شیراز استفاده از مکانیزمهای اشتراک منبع توصیه می شود. همچنین تهیه فهرست مشترک از موجودی کتابخانه های دانشگاه شیراز موجب تسریع در ارائه خدمات بهتر به مراجعین کتابخانه ها می گردد.

از آنجا که بررسی فعلی کمی است پیشنهاد می شود که با در نظر گرفتن نیازهای اطلاعاتی استادان و دانشجویان و با توجه به معیارهای کیفی مطالعات بیشتری در این زمینه صورت پذیرد. استفاده از شبکه های اطلاعاتی جهانی مثل اینترنت و همچنین دیسکهای نوری حاوی اطلاعات تمام متن کتابها و نشریات نیز می تواند در بالا بردن استاندارد های مجموعه کتابخانه مفید واقع شود.

یادداشت ها

1. American College and Research Libraries

۲. از آنجا که کتابخانه میرزای شیرازی به هر دو دانشکده ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی ارائه خدمات می دهد، آمار هر دو دانشکده یک جا حساب شده است.

منابع

آشور، محمد صالح. (زمستان ۱۳۷۱). *ارزیابی مجموعه های کتابخانه های دانشگاهی سعودی بر اساس استانداردهای ACRL*. ترجمه محسن نوکاریزی. پیام کتابخانه، سال دوم، شماره چهارم، ۱۱۸-۱۲۴.

تعاونی، شیرین. (۱۳۷۴). *پیش نویس استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران*. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

حقیقی، محمود. (بهار ۱۳۷۲). *ارزیابی مجموعه کتابخانه های دانشگاهی شهر تهران*. پیام کتابخانه، سال سوم، شماره اول، ۱۷-۱۲.